

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

17. september 2014*

Eelotsusetaotlus — Liidu finantshuvide kaitse — Määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/955 — Artikkel 3 — Eeskirjade eiramise menetlemine — Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF) — Põhjendamatuks saanud eksporditoetuste tagasinõudmine — Aegumistähtaeg — Pikema siseriikliku aegumistähtaaja kohaldamine — Üldine aegumistähtaeg — Haldusmeetmed ja -karistused

Kohtuasjas C-341/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Supremo Tribunal Administrativo (Portugal) 17. aprilli 2013. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 24. juunil 2013, menetluses

Cruz & Companhia Lda

versus

Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas, IP (IFAP),

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič, kohtunikud C. G. Fernlund, A. Ó Caoimh, C. Toader (ettekandja) ja E. Jarašiūnas,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Cruz & Companhia Lda, esindajad: *advogado* P. Sousa Machado ja *advogado* F. Duarte Geadá,

— Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes ja M. Moreno,

— Euroopa Komisjon, esindajad: D. Triantafyllou ja P. Guerra e Andrade,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: portugali.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 340) artikleid 3–5.
- 2 See taotlus esitati vaidluses, mille pooled on Cruz & Companhia Lda (edaspidi „Cruz & Companhia”) ja Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (põllumajanduse ja kalanduse rahastamise amet, edaspidi „IFAP”), seoses täitmismäärusega veinieksporti toetuste sissenõudmiseks, mis Cruz & Companhia 1995. majandusaastal põhjendamatult sai.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 2988/95

- 3 Määruse nr 2988/95 põhjenduse 3 kohaselt:

„detsentraliseeritud haldamist reguleerivate üksikasjalike eeskirjade ja nende täitmise järelevalve suhtes kohaldatakse mitmesuguseid ühenduse asjaomasele poliitikale vastavaid üksikasjalikke sätteid; tuleb aga võidelda igasuguse [liidu] finantshuve kahjustava tegevuse vastu mis tahes alal”.

- 4 Määruse põhjenduses 5 on öeldud, et eeskirjade eiramiste kirjeldused ja sellega seotud haldusmeetmed ja -karistused nähakse ette vastavalt käesolevale määrusele valdkondade eeskirjades”.
- 5 Määruse artikkel 1 sätestab:

„1. Euroopa [Liidu] finantshuvide kaitsmiseks võetakse käesolevaga vastu üldised eeskirjad [liidu] õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta.

2. „Eeskirjade eiramine” tähendab [liidu] õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks [liidu] üldeelarvet või nende juhitavaid eelarveid kas otse [liidu] nimel kogutud omavahenditest laekunud tulu vähenemise või kaotamise või põhjendamatu kuluartikli tõttu.”

- 6 Määruse artikli 3 lõiked 1 ja 3 näevad ette:

„1. Aegumistähtaeg menetluste algatamiseks on neli aastat, alates artikli 1 lõikes 1 osutatud eeskirjade eiramise toimepanekust. Valdkondade eeskirjades võib sätestada lühema ajavahemiku, mis aga ei või olla vähem kui kolm aastat.

[...]

Menetluste aegumistähtaeg katkeb, kui pädev asutus teatab kõnealusele isikule eiramisega seotud juurdluse või kohtumenetluse algatamisest. Aegumistähtaega hakatakse arvestama pärast iga katkestust uuesti.

[...]

3. Liikmesriikidele jääb võimalus kohaldada [...] [lõikes] 1 [...] sätestatust pikemat ajavahemikku.”

7 Määruse nr 2988/95 artikli 4 järgi:

„1. Tavaliselt järgneb mis tahes eiramisele põhjendamatult saadud soodustuse äravõtmine:

— kohustusena maksta või tagasi maksta maksmisele kuuluvad või põhjendamatult saadud summad,

[...]

2. Lõikes 1 osutatud meetmete kohaldamine piirdub saadud soodustuse äravõtmisega, ja kui nii on sätestatud, siis ka intressidega, mis võidakse kindlaks määrata ühtsel alusel.

[...]

4. Käesolevas artiklis sätestatud meetmeid ei käsitleta karistusena.”

8 Selle määruse artikkel 5 sätestab:

„1. Tahtlike või hooletusest tulenevate eiramiste tulemuseks võivad olla järgmised halduskaristused:

a) haldustrahv;

b) põhjendamatult saadud või maksmata jäetud summadest suurema summa maksmine, vajaduse korral koos intressiga; [...];

c) ühenduse eeskirjade alusel saadud soodustuse täielik või osaline äravõtmine isegi siis, kui ettevõtja on saanud soodustusest üksnes osalist kasu;

[...]

g) muud ainult majanduslikud, kuid laadilt ja kohaldamise ulatuselt samaväärsed karistused, mis on sätestatud nõukogu poolt vastuvõetud valdkondade eeskirjades asjaomase valdkonna erinõudeid silmas pidades ja vastavalt nõukogu poolt komisjonile antud rakendamisoluliste.

2. Piiramata sätete kohaldamist, mis käesoleva määruse jõustumise ajal on olemas valdkondade eeskirjades, võivad muud eiramised kaasa tuua lõikes 1 sätestatud ja kriminaalkaristustest erinevad karistused üksnes tingimusel, et sellised karistused on eeskirjade nõuetekohaseks kohaldamiseks olulised.”

9 Määruse nr 2988/95 artikli 11 kohaselt jõustus see määrus 26. detsembril 1995.

Määrus (EMÜ) nr 729/70

10 Nõukogu 21. aprilli 1970. aasta määruse (EMÜ) nr 729/70 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (EÜT L 94, lk 13), muudetud nõukogu 22. mai 1995. aasta määrusega (EÜ) nr 1287/95 (EÜT L 125, lk 1; edaspidi „määrus nr 729/70“), artikli 1 lõikes 1 oli ette nähtud, et Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfond (EAGGF) moodustab osa liidu eelarvest ja see hõlmab kahte rahastust, milleks on tagatisrahastu ja arendusrahastu. Sama artikli lõike 2 järgi rahastatakse tagatisrahastust muu hulgas eksporditoetusi kolmandatesse riikidesse eksportimisel.

11 Määruse artikli 2 lõige 1 nägi ette:

„Eksporditoetusi kolmandatesse riikidesse eksportimisel, mida antakse kooskõlas [liidu] eeskirjadega põllumajandusturgude ühise korralduse raames, rahastatakse vastavalt artikli 1 lõike 2 punktile a.

[...]”.

12 Sama määruse artikkel 4 oli sõnastatud järgmiselt:

„1. Iga liikmesriik teatab komisjonile:

a) lõigetes 2 ja 3 osutatud kulutuste maksmiseks akrediteeritud asutuste ja organite (edaspidi “makseasutused”) andmed.

[...]

3. Iga liikmesriik edastab komisjonile makseasutuste kohta [teatud] andmed, [mille sisuks on] nende nimetused ja põhikirjad, haldus-, arvestus- ja sisekontrollitingimused, mille kohaselt maksed tehakse vastavalt [liidu] eeskirjadele ühise põllumajanduspoliitika raames, ning volikirjad.

Komisjoni teavitatakse viivitamata kõikidest muutustest nendes andmetes.

[...]” [Siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

13 Määruse nr 729/70 artiklis 5 olid sätestatud üksikasjalikud eeskirjad, mille kohaselt kiitis komisjon sama määruse artiklis 4 sätestatud siseriiklike asutuste ja organite antud rahalised toetused heaks EAGGF raamatupidamisarvestuse kontrollimise raames, ning sellega seoses oli muu hulgas ette nähtud, et otsus raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise kohta käsitleb esitatud aruannete ühtsust, täpsust ja õigsust.

14 Selle määruse artikli 5 lõike 2 punktis c oli täpsustatud, et komisjon:

„otsustab kulutuste välja jätmise artiklites 2 ja 3 viidatud [liidu] rahastamisest, kui on tuvastatud, et kulutusi ei tehtud kooskõlas [liidu] õigusnormidega.

Enne iga rahastamisest keeldumise otsust teavitatakse kirjalikult komisjoni kontrolli tulemustest ja asjaomase liikmesriigi vastustest, mille järel pooled püüavad jõuda kokkuleppele võetavate meetmete osas.

Kui kokkuleppele ei jõuta, võib liikmesriik enne rahastamisest keeldumise otsust asjakohaste seisukohtade kaalumise eesmärgil taotleda nelja kuu jooksul menetluse algatamist, mille tulemused esitatakse aruandes, mis saadetakse komisjonile kontrollimiseks.

Komisjon hindab väljajätavaid summasid, arvestades eelkõige avastatud mittevastavuse astet. Komisjon võtab arvesse rikkumise olemust ja raskust ning [liidu] rahalist kahju.

Rahastamisest keeldumise otsus ei tohi puudutada kulutusi, mis on tehtud 24 kuud enne komisjoni poolt liikmesriigile saadetud kirjalikku teatist kontrollide tulemuste kohta. Seda nõuet ei kohaldata siiski rahaliste tagajärgede suhtes, mis tulenevad:

— artikli 8 lõikes 2 osutatud rikkumistest;

— riiklikest toetustest või rikkumistest, mille suhtes on algatatud [EÜ] asutamislepingu artiklites 93 ja 169 osutatud menetlus.”

15 Sama määruse artikli 8 lõikes 1 oli sätestatud, et liikmesriigid võtavad kooskõlas siseriiklike õigus- ja haldusnormidega meetmed, mis on vajalikud, et tagada EAGGF-st rahastatavate tehingute tegelik toimumine ja nõuetekohane teostamine, et tõkestada ja menetleda eeskirjade eiramist ning et nõuda tagasi eeskirjade eiramise või hooletuse tõttu kaotatud summad.

- 16 Kõnealuse määruse artikli 8 lõikes 2 oli sätestatud, et kui summased ei hüvitata täielikult, kannab [liit] eeskirjade eiramisest või hooletusest tulenevad rahalised tagajärjed, välja arvatud juhul, kui eeskirjade eiramise või hooletuse tagajärgede põhjustajateks on liikmesriikide haldus- või muud organid. Selle sätte viimases lõigus oli sätestatud, et „hüvitatud summad makstakse akrediteeritud makseasutustele, kes arvavad need maha [EAGGF-st] rahastatavatest kulutustest. Hüvitatud või hiljem makstud summadel makstakse [EAGGF-le] intressi”.

Portugali õigus

- 17 Euroopa Kohtule esitatud toimikust ilmneb, et Portugali õiguses ei ole ette nähtud konkreetset aegumistähtaega selles liikmesriigis põhjendamatult saadud eksporditoetuste liidu eelarvesse tagasimaksmiseks. Tsiviilseadustiku artiklis 309 on sätestatud üldine 20-aastane aegumistähtaeg, samas kui tsiviilseadustiku artikli 304 lõikes 1 on sätestatud:

„[K]ui aegumistähtaeg on möödunud, võib abisaaja keelduda kohustuse täitmisest või vaielda mis tahes viisil vastu aegunud nõude täitmisele.”

- 18 28. juuni 1992. aasta dekreetseadusega nr 155/92 kehtestatakse riigi finantsjuhtimise süsteem. Dekreetseaduse artiklis 36 sätestatakse riigikassasse tagasi makstavate riiklike rahaliste vahendite sissenõudmise kord.

- 19 Selle dekreetseaduse artikkel 40 sätestab:

„1. Saadud summade kohustuslikus korras tagasimaksmise aegumistähtaeg on viis aastat nimetatud summade maksmisest.

2. Aegumistähtaja katkemist või peatumist põhjustavate üldiste asjaolude esinemisel lõikes 1 nimetatud tähtaeg katkeb või peatub.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 20 Euroopa Kohtule esitatud toimikust ilmneb, et Cruz & Companhia on äriühing, mis tegeleb veinide, piiritusjookide ja nendest saadud toodete turustamisega. Majandusaastal 1995 eksportis see äriühing mitmel korral Angolasse veini madalama hinnaga võrreldes selle hinnaga, mis ta oleks saanud veini liidu turul müümise korral. Cruz & Companhia esitas Instituto Nacional de Garantia Agrária (riiklik põllumajanduse tagatisasutus, edaspidi „INGA”) taotluse eksporditoetuste maksmiseks ja esitas selleks ekspordiloa deklaratsioonid.

- 21 INGA nõudis 2004. aastal Cruz & Companhiaalt põhjendamatult saadud eksporditoetuste tagasimaksmist summas 634 995,78 eurot.

- 22 INGA alustas 2005. aastal Cruz & Companhia suhtes nimetatud võla kohtulikku sissenõudmismenetlust.

- 23 Tribunal Administrativo e Fiscal de Viseu (Viseu haldus- ja maksuasjade kohus, Portugal) jättis 28. detsembri 2011. aasta otsusega Cruz & Companhia esitatud hagi sissenõudmismenetluse vaidlustamiseks rahuldamata, leides, et lähtudes tsiviilseadustiku artiklis 309 esitatud 20-aastasest aegumistähtajast, ei ole sissenõudmismenetlus aegunud.

- 24 Cruz & Companhia esitas selle otsuse peale Supremo Tribunal Administrativo (kõrgeim halduskohus) kaebuse. Ta väidab sisuliselt, et üldise 20-aastase tähtaja kohaldamine pädeva ametiasutuse poolt 1995. majandusaasta veiniekspordi toetuste tagasinõudmisele on vastuolus Portugali õiguskorras

vahetult kohaldatava liidu õigusega, õiguskindluse põhimõttega, ühenduse ja siseriiklike kohtuvaidluste diskrimineerimise keelu põhimõttega ja proportsionaalsuse põhimõttega. Cruz & Companhia väidab sellega seoses, et teda puudutavas asjas tuleb kohaldada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 sätestatud nelja-aastast aegumistähtaega, kuna Portugali õiguses ei ole sätestatud konkreetset pikemat tähtaega selle artikli lõike 3 tähenduses. Ta viitab oma argumentide põhjendamiseks eelkõige seisukohtadele, mis tulenevad kohtuotsusest Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading (C-201/10 ja C-202/10, EU:C:2011:282).

- 25 Peale selle, isegi kui oletada, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses olevas kohtuasjas võiks kohaldada pikemat siseriiklikku tähtaega vastavalt määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikele 3, siis leiab Cruz & Companhia, et sellisel juhul peaks see olema viieaastane tähtaeg, mis on sätestatud 28. juuni 1992. aasta dekreetseaduse nr 155/92, mis käsitleb Portugali Vabariigi riiklikke finantshuve kahjustava eeskirjade eiramise menetlemist, artiklis 40, kuna diskrimineerimiskeelu põhimõttega on vastuolus see, kui liidu finantshuve kahjustava eeskirjade eiramise menetlemisele kohaldatakse aegumisnormi, mille järgi on aegumistähtaeg neli korda pikem võrreldes sellega, mida kohaldatakse sarnastes siseriiklikes olukordades.
- 26 IFAP väidab sisuliselt omalt poolt, et määruse nr 2988/95 artiklis 3 sätestatud aegumistähtaeg ei olnud kohaldatav eeskirjade eiramise menetlemisele haldusmeetmete võtmise vormis selle määruse artikli 4 tähenduses. Artiklis 3 ette nähtud aegumisnormid puudutavad ainult menetlusi, mis on algatatud halduskaristuste kohaldamiseks kõnealuse määruse artikli 5 tähenduses.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus nendib, et Tribunal Administrativo e Fiscal de Viseu 28. detsembri 2011. aasta otsus vastab selle kohtu väljakujunenud praktikale, mille järgi ei olnud eksporditoetuste tagasimaksmisele kohaldatav dekreetseaduse nr 155/92 artiklis 40 sätestatud aegumistähtaeg, vaid tsiviilseadustiku artiklis 309 kehtestatud 20-aastane aegumistähtaeg.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on siiski kahtlused, kas tema menetluses olevas asjas saab kohaldada määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 ette nähtud aegumistähtaega. Eelkõige otsib ta vastust küsimusele, kas nimetatud sätet kohaldatakse ainult liidu ja siseriikliku põllumajandustoetuste makseasutuse vahelistes suhetes või ka makseasutuse ja põhjendamatult saadud abiks peetava abi saaja vahelistes suhetes. Kõnealune kohus tunneb samuti huvi, kas nelja-aastane aegumistähtaeg on kohaldatav mitte üksnes määruse nr 2988/95 artiklis 5 nimetatud halduskaristustele, vaid ka selle määruse artiklis 4 nimetatud haldusmeetmetele.
- 29 Neil asjaoludel otsustas Supremo Tribunal Administrativo menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [määruse nr 2988/95] artikli 3 lõikes 1 sätestatud aegumistähtaeg menetluste algatamiseks on kohaldatav üksnes liidu ja liidu abi maksva [siseriikliku makseasutuse] vahelistes suhetes või on see samuti kohaldatav liidu abi maksva [siseriikliku makseasutuse] ja [...] põhjendamatult antud abiks peetava abi saaja vahelistes suhetes?
 2. Juhul kui määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 sätestatud aegumistähtaeg on samuti kohaldatav abi maksva [siseriikliku makseasutuse] ja põhjendamatult antud abiks peetava abi saaja vahelistes suhetes, kas kõnealust aegumistähtaega tuleb mõista sellisena, et see on kohaldatav üksnes siis, kui tegemist on „halduskaristustega” [määruse nr 2988/95] artikli 5 tähenduses või ka siis, kui tegemist on „haldusmeetmetega” selle määruse artikli 4 lõike 1 tähenduses, eelkõige kohustusega põhjendamatult saadud summad tagasi maksta?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuste asjakohasus põhikohtuasja lahendamiseks

- 30 Portugali valitsus märkis oma seisukohtades, et põhikohtuasjas ei tule lähtuda määruse nr 2988/95 sätete tõlgendusest, kuna vaidluse all ei ole mitte haldusmenetluste aegumistähtaeg, vaid Cruz & Companhiale põhjendamatult makstud toetuste tagasimaksmise otsuse täitemenetlus, st võla sissenõudmismenetlus. Seega ei saa nimetatud määruse artiklis 3 ette nähtud menetluste aegumistähtaegade regulatsioonile enam tugineda jõustunud ja toetuste tagasimaksmist nõudva kohtulahendi täitmise staadiumis. Järelikult ei ole esitatud küsimustele antavad vastused põhikohtuasja lahendamiseks asjakohased.
- 31 Nagu Portugali valitsus rõhutab, ei ole määruses nr 2988/95 tõepoolest sätestatud tähtaega siseriikliku otsuse täitmiseks, millega nähakse ette „haldusmeetme” võtmine selle määruse tähenduses.
- 32 Olgu meelde tuletatud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis siseriiklik kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Siseriikliku kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus (kohtuotsused Pfleger jt, C-390/12, EU:C:2014:429, punkt 26, ning Melki ja Abdeli, C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 33 Käesolevas asjas nähtub eelotsusetaotlusest selgelt, et eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas teha asjas otsuse, lähtudes asjaolust, et Cruz & Companhia viitas oma hagi mitte otse sissenõutava võla aegumisele, vaid eeskirjade eiramise tõttu algatatud menetlusest tuleneva „kohustuse tagastada saadud summad” aegumisele. Seega esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma küsimused selleks, et teha sisuliselt kindlaks, millises ulatuses hõlmab määrus nr 2988/95 ajalise kehtivuse mõttes haldusasutuse tegevust, mille raames võetakse haldusmeede liidu eelarvest põhjendamatult saadud summade tagasinõudmiseks.
- 34 Neil asjaoludel tuleb Supremo Tribunal Administrativo sel viisil esitatud küsimustele vastata.

Sisulised küsimused

Esimene küsimus

- 35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tahab oma esimeses küsimuses sisuliselt teada, kas määruse nr 2988/95 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse menetlustele, mille siseriiklikud ametiasutused on algatanud liidult abi saanud isikute suhtes pärast seda, kui siseriiklik asutus, mis vastutab EAGGF raames eksporditoetuste väljamaksmise eest, on tuvastanud eeskirjade eiramise.
- 36 Siinjuures olgu meenutatud, et määruse nr 729/70 artikli 2 kohaselt rahastatakse eksporditoetusi kolmandatesse riikidesse eksportimisel, mida antakse kooskõlas liidu eeskirjadega põllumajandusturgude ühise korralduse raames, vastavalt selle artikli 1 lõike 2 punktile a.
- 37 Nimetatud määruse artikli 4 kohaselt määravad liikmesriigid asutused ja organid, kes on volitatud tegema makseid kõnealuse määruse artiklites 2 ja 3 osutatud kulutuste katteks. Muu hulgas peavad nad tegema komisjonile teatavaks haldus- ja arvestustingimused, mille kohaselt maksed tehakse

vastavalt liidu eeskirjadele ühise põllumajanduspoliitika raames. Määruse artiklis 5 on omakorda ette nähtud üksikasjalik kord, mille alusel kiidab komisjon heaks siseriiklike asutuste ja organite antud rahalised toetused EAGGF raamatupidamisarvestuse kontrollimise raames.

- 38 Sama määruse artikli 8 kohaselt võtavad liikmesriigid kooskõlas siseriiklike õigus- ja haldusnormidega meetmed, mis on vajalikud, et tagada EAGGF-st rahastatavate tehingute tegelik toimumine ja nõuetekohane teostamine, et tõkestada ja menetleda eeskirjade eiramist ning et nõuda tagasi eeskirjade eiramise või hooletuse tõttu kaotatud summad. Kui summasid ei hüvitata täielikult, kannab liit eeskirjade eiramisest või hooletusest tulenevad rahalised tagajärjed, välja arvatud juhul, kui eeskirjade eiramise või hooletuse tagajärgede põhjustajateks on liikmesriikide haldus- või muud organid. Sel viisil hüvitatud summad makstakse makseid teostavatele asutustele või organitele ja arvatakse maha EAGGF-st rahastatavatest kulutustest.
- 39 Neist sätetest tuleneb, et liikmesriikide ülesandeks jääb põhimõtteliselt menetluste läbiviimine ja meetmete võtmine tasu- ja toetussüsteemide kohaldamisel (vt selle kohta kohtuotsus Mertens jt, 178/73–180/73, EU:C:1974:36, punkt 16) ning sellise pädevuse teostamisel kohustatakse määruse nr 729/70 artikli 8 lõikes 1, mis puudutab eeskirjade eiramise tõttu kaotatud summade tagasinõudmist liikmesriikide poolt, sõnaselgelt ühenduse põllumajanduse sekkumismehhanismi haldamise eest vastutavaid siseriiklikke haldusasutusi nõudma tagasi põhjendamatult või mittenõuetekohaselt makstud summad, ilma et nimetatud asutused saaksid liidu nimel ja liidu huvides tegutsedes kasutada kaalutusõigust otsustamaks, kas põhjendamatult või eeskirju eirates antud abi tagasi nõuda või mitte (vt selle kohta kohtuotsus BayWa jt, 146/81, 192/81 ja 193/81, EU:C:1982:146, punkt 30).
- 40 Kui liikmesriigi pädevad ametiasutused nõuavad sellega seoses ettevõtjale – nagu Cruz & Companhia põhikohtuasjas – liidu eelarvest põhjendamatult makstud eksporditoetuste tagasimaksmist, siis tegutsevad nad liidu nimel ja liidu eelarve huvides ning menetlevad eeskirjade eiramist määruse nr 2988/95 tähenduses, nii et nad tegutsevad osutatud määruse kohaldamisalas.
- 41 Eeltoodud arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 2988/95 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse siseriiklike ametiasutuste poolt algatatud menetlustele liidult abi saanud isikute suhtes pärast seda, kui EAGGF raames eksporditoetuste väljamaksmise eest vastutav siseriiklik asutus on tuvastanud eeskirjade eiramise.

Teine küsimus

- 42 Teises küsimuses tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg on kohaldatav mitte üksnes eeskirjade eiramise menetlemisele, mille tulemusena võidakse määrata halduskaristused selle määruse artikli 5 tähenduses, vaid ka menetlustele, mille tulemusena võidakse võtta haldusmeetmed sama määruse artikli 4 tähenduses.
- 43 Sellega seoses olgu meenutatud, et määruse nr 2988/95 artikli 1 lõikes 1 kehtestatakse „üldised eeskirjad [liidu] õiguse suhtes toimunud eeskirjade eiramise ühtse kontrolli ning haldusmeetmete ja -karistuste kohta” ning need eeskirjad kehtestatakse sama määruse põhjendusest 3 tulenevalt selleks, et „võidelda igasuguse [liidu] finantshuve kahjustava tegevuse vastu mis tahes alal” (kohtuotsused Handlbauer, C-278/02, EU:C:2004:388, punkt 31, ning Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 20).
- 44 Niisiis määratakse määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus menetluse alustamise aegumistähtaeg, mis algab eeskirjade eiramise toimepanekust, mis vastavalt sama määruse artikli 1 lõikele 2 tähendab „[liidu] õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis kahjustab või kahjustaks [liidu] üldeelarvet [...]” (kohtuotsused Handlbauer, EU:C:2004:388, punkt 32, ning Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 21).

- 45 Siit tuleneb, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõige 1 on kohaldatav nii eeskirjade eiramisele, mille eest võidakse määrata halduskaristus selle määruse artikli 5 tähenduses, kui ka eeskirjade eiramisele, mille puhul võidakse võtta haldusmeetmeid määruse artikli 4 mõttes, st meetmeid, mille sisu on alusetult saadud soodustuse äravõtmine, kuid mida ei käsitleta siiski karistusena (vt selle kohta kohtuotsused Handlbauer, EU:C:2004:388, punktid 33 ja 34, ning Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 22).
- 46 Põhikohtuasjaga seoses tuleb siiski kõigepealt kontrollida, kas määrus nr 2988/95 on ajaliselt kohaldatav, kuna Cruz & Companhiale põhjendamatult makstud eksporditoetused maksti tehingute eest, mis tehti enne selle määruse jõustumist.
- 47 Enne määruse nr 2988/95 vastuvõtmist ei olnud liidu seadusandja näinud ette mingit aegumisnormi, mis on kohaldatav selliste soodustuste tagasinõudmisele, mis ettevõtjad on põhjendamatult saanud nende tegevuse või tegevusetuse tõttu, mis kahjustab või võib kahjustada liidu üldeelarvet või nende juhitavaid eelarveid (kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 25).
- 48 Seega pidid siseriiklikud kohtud enne kõnealuse määruse vastuvõtmist lahendama liidu õiguse alusel alusetult makstud summade tagasinõudmisega seonduvad vaidlused vastavate liidu õigusnormide puudumise korral oma siseriikliku õiguse alusel, arvestades liidu õigusest tulenevaid piiranguid, st pidades silmas, et siseriiklikus õiguses ette nähtud meetmed ei tohi muuta alusetult makstud abi tagasinõudmist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks ning siseriikliku õiguse kohaldamine ei tohi olla diskrimineeriv võrreldes sellega, kuidas seda on siseriiklikes kohtutes muude sama tüüpi vaidluste puhul kohaldatud (vt kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 26).
- 49 Määruse nr 2988/95, eelkõige selle artikli 3 lõike 1 esimese lõigu vastuvõtmisega soovis liidu seadusandja kehtestada antud valdkonnas üldise aegumisnormi, mille eesmärk on ühelt poolt määratleda kõikides liikmesriikides kohaldatav minimaalne tähtaeg ja teiselt poolt loobuda võimalusest tagasi nõuda liidu eelarvest põhjendamatult saadud summasid nelja aasta möödumisel vaidlusaluste maksetega seotud rikkumise toimepanemisest (kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 27).
- 50 Seega määratles liidu seadusandja määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 vastuvõtmisega, ilma et see piiraks nimetatud artikli lõike 3 kohaldamist, üldise aegumisnormi, millega ta tahtlikult lühendas neljale aastale ajavahemiku, mille jooksul liikmesriikide pädevad asutused peaksid või oleksid pidanud liidu nimel ja liidu eelarve huvides sellised põhjendamatult antud soodustused tagasi nõudma (kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 29), jättes siiski välja menetluse algatamise selliste eksimuste ja eeskirjade eiramise suhtes, mille toimepanijaks on siseriiklikud asutused ise (vt selle kohta Bayerische Hypotheken- und Vereinsbank, C-281/07, EU:C:2009:6, punkt 22).
- 51 Mis puudutab siseriikliku aegumisnormi alusel tekkinud võlgasid, mis ei ole veel aegunud, siis on määruse nr 2988/95 jõustumise tagajärg see, et määruse artikli 3 lõike 1 esimest lõiku kohaldades tuleb kõnealune võlg lugeda põhimõtteliselt aegunuks nelja aasta möödumisel alates eiramise toimepanemise kuupäevast (vt kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 31).
- 52 Sellistel asjaoludel tuleb nimetatud sätte kohaldamisel kõik ettevõtja poolt enne määruse nr 2988/95 jõustumist toime pandud eeskirjade eiramise tulemusena põhjendamatult saadud summad põhimõtteliselt lugeda aegunuks, kui nelja aasta jooksul pärast eiramise toimepanemist ei ole vastu võetud aegumistähtaega katkestavat õigusakti, millega nimetatud määruse artikli 3 lõike 1 kolmanda

lõigu kohaselt pädev asutus teatab kõnealusele isikule asjaomase eiramisega seotud juurdluse või kohtumenetluse algatamisest (vt selle kohta kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 32).

- 53 Sellest järeldub, et juhul kui eiramine pandi toime – nagu põhikohtuasjas – 1995. aastal, kuulub nimetatud eiramine nelja-aastase aegumistähtaja sätestava üldnormi kohaldamisalasse ja aegub seega 1999. aastal lähtuvalt nimetatud eiramise toimumise täpsest kuupäevast 1995. aastal, pidades siiski silmas määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 3 liikmesriikidele antud õigust sätestada pikem aegumistähtaeg (vt analoogia alusel kohtuotsus Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, EU:C:2009:38, punkt 33).
- 54 Teiseks tuleb arvesse võtta asjaolu, et liidu seadusandja nägi määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 3 sõnaselgelt ette, et liikmesriigid võivad kohaldada artikli 3 lõikes 1 sätestatud minimaalsest nelja aasta pikkusest tähtajast pikemaid aegumistähtaegu. Seadusandja ei soovinud selles valdkonnas kohaldatavaid tähtaegu ühtlustada ning seetõttu ei saanud määruse nr 2988/95 jõustumine kohustada liikmesriike vähendama neljale aastale neid aegumistähtaegu, mida nad minevikus olid liidu õiguses seda valdkonda reguleerivate varasemate õigusnormide puudumisel kohaldanud (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 25).
- 55 Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 3 ette nähtud võimaluse raames säilib liikmesriikidel lai kaalutusõigus nende pikemate aegumistähtaegade kehtestamisel, mida nad soovivad kohaldada liidu finantshuve kahjustava rikkumise korral (kohtuotsused Corman, C-131/10, EU:C:2010:825, punkt 54, ning Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 26).
- 56 Sellega seoses võivad pikemad aegumistähtajad, mida liikmesriikidel on määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 3 alusel endiselt õigus kohaldada, tuleneda enne nimetatud määruse vastuvõtmist kehtinud üldnormidest, mistõttu võivad liikmesriigid kohaldada niisuguseid pikemaid tähtaegu, kohaldades selleks kohtupraktikaga kehtestatud üldnormi, mis näeb põhjendamatult saadud toetuse tagasimaksmist puudutavas valdkonnas ette neljast aastast pikema aegumistähtaja (kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 29).
- 57 Mõistagi on ettevõtja jaoks palju lihtsam määrata kindlaks kohaldatav aegumistähtaeg, kui see tähtaeg on siseriikliku seadusandja poolt kindlaks määratud õigusnormis, mida konkreetselt asjaomases valdkonnas kohaldatakse. Kui siseriiklik seadusandja ei ole siiski kehtestanud erinormi, mis oleks kohaldatav niisuguses valdkonnas nagu liidu eelarvet kahjustavate põhjendamatult saadud eksporditoetuste tagasimaksmine, ei ole õiguskindluse põhimõttega iseenesest vastuolus see, kui kohaldatakse tsiviilõiguses sätestatud üldist aegumistähtaega, mis on pikem kui määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud nelja-aastane tähtaeg (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 33).
- 58 Siiski on niisugune kohaldamine õiguskindluse põhimõttega kooskõlas vaid siis, kui see on piisavalt ettenähtav. Selles osas piisab, kui meenutada, et Euroopa Kohtu ülesanne ei ole eelotsusetaotluse raames tuvastada, kas selline kohtupraktika esineb või mitte (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 34).
- 59 Peale selle ei tohi määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 3 ette nähtud pikema siseriikliku aegumistähtaja kohaldamine eeskirjade eiramise menetlemiseks selle määruse tähenduses minna ilmselgelt kaugemale sellest, mis on liidu finantshuvide kaitse eesmärgi saavutamiseks vajalik (vt selle kohta kohtuotsused AJD Tuna, C-221/09, EU:C:2011:153, punkt 79, ning Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 38).
- 60 Ühelt poolt on tõsi see, et ei ole välistatud, et eelkõige eraõiguslike isikute vahelises vaidluses võib tsiviilõigusnormist tulenev 20-aastane aegumistähtaeg osutuda vajalikuks ja proportsionaalseks, arvestades eesmärki, mida nimetatud norm taotleb ja mille siseriiklik seadusandja on kindlaks

määranud (vt analoogia alusel kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 41). Teiseks ei ole asjaomase liikmesriigi tsiviilõigusnormist tuleneva kümneaastase aegumistähtaja kohaldamine liidu finantshuvide kaitse eesmärki silmas pidades proportsionaalsuse põhimõttega vastuolus (vt selle kohta kohtuotsus Corman, EU:C:2010:825, punktid 24, 31 ja 49).

- 61 Seevastu on Euroopa Kohus varem otsustanud, et kui lähtuda eelnevalt nimetatud eesmärgist, mille puhul on liidu seadusandja hinnangul nelja- või kolmeaastase aegumistähtaja kestus iseenesest piisav, et võimaldada siseriiklikel ametiasutustel menetleda nimetatud finantshuve kahjustavat rikkumist, mille tagajärjel võib vastu võtta niisuguse meetme nagu põhjendamatult saadud soodustuse tagasinõudmine, siis läheks nimetatud ametiasutustele 30-aastase tähtaja andmine kaugemale kui hoolikaks haldustegevuseks vajalik (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 43).
- 62 Euroopa Kohus on sellega seoses rõhutanud, et sellisel ametiasutusel on tema enda poolt tehtud ja liidu eelarvet koormavate maksete seaduslikkust kontrollides üldine hoolsuskohustus, kuivõrd liikmesriigid peavad järgima üldist hoolsuskohustust EL artikli 4 lõike 3 alusel, mis viitab sellele, et liikmesriigid peavad võtma meetmeid, et rikkumised viivitamatult kõrvaldada. Seega, kui tunnustada liikmesriikide võimalust anda nimetatud ametiasutusele tegutsemiseks sedavõrd pikk ajavahemik, nagu on ette nähtud määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus, võib see aidata teataval viisil kaasa ametiasutuste tegevusetusele määruse nr 2988/95 artikli 1 tähenduses „eiramiste” menetlemisel, asetades ettevõtjad samas ühelt poolt pikaks ajaks õiguslikult ebakindlasse olukorda, ja teiselt poolt ohtu, et neil ei ole selle perioodi lõppedes enam võimalik esitada tõendeid kõnealuste toimingute seaduslikkuse kohta (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punktid 44 ja 45).
- 63 Need kaalutlused kehtivad ka tsiviilseadustikus sätestatud 20-aastase aegumistähtaja kohaldamisel määruse nr 2988/95 artikli 1 tähenduses eeskirjade eiramise menetlemiseks. Igal juhul, kui nelja-aastane aegumistähtaeg peaks tunduma liiga lühike teatava keerukusastmega rikkumiste menetlemiseks siseriiklike ametiasutuste poolt, jääb siseriiklikule seadusandjale nimetatud artikli lõike 3 kohaselt võimalus kehtestada pikem aegumistähtaeg, nagu on ette nähtud dekreetseaduse nr 155/92 artiklis 40 (vt selle kohta kohtuotsus Ze Fu Fleischhandel ja Vion Trading, EU:C:2011:282, punkt 46).
- 64 Samas tuleb rõhutada, et kui niisugune norm puudub, tuleb selline eeskirjade eiramine, nagu on kõne all põhikohtuasjas, vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktis 53 meenutatud kohtupraktikale lugeda aegunuks nelja aasta möödumisel kuupäevast, mil rikkumised toime pandi, võttes arvesse määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 kolmandas lõigus ette nähtud aegumise katkemised ja järgides artikli 3 lõike 1 neljandas lõigus sätestatud maksimaalset ajavahemikku.
- 65 Eltoodut arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg on kohaldatav mitte üksnes eeskirjade eiramise menetlemisele, mille tulemusena võidakse määrata halduskaristused selle määruse artikli 5 tähenduses, vaid ka menetlustele, mille tulemusena võidakse võtta haldusmeetmed sama määruse artikli 4 tähenduses. Kuigi kõnealuse määruse artikli 3 lõike 3 kohaselt on liikmesriikidel lubatud kohaldada pikemaajad aegumistähtaegu kui selle artikli lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud kolm või neli aastat, mis tulenevad enne nimetatud määruse vastuvõtmist kehtinud üldnormidest, siis läheb 20-aastase aegumistähtaja kohaldamine kaugemale sellest, mis on liidu finantshuvide kaitse eesmärgi saavutamiseks vajalik.

Kohtukulud

- ⁶⁶ Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse siseriiklike ametiasutuste poolt algatatud menetlustele liidult abi saanud isikute suhtes pärast seda, kui Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) raames eksporditoetuste väljamaksmise eest vastutav siseriiklik asutus on tuvastanud eeskirjade eiramise.
2. Määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud aegumistähtaeg on kohaldatav mitte üksnes eeskirjade eiramise menetlemisele, mille tulemusena võidakse määrata halduskaristused selle määruse artikli 5 tähenduses, vaid ka menetlustele, mille tulemusena võidakse võtta haldusmeetmed sama määruse artikli 4 tähenduses. Kuigi kõnealuse määruse artikli 3 lõike 3 kohaselt on liikmesriikidel lubatud kohaldada pikemaid aegumistähtaegu kui selle artikli lõike 1 esimeses lõigus ette nähtud kolm või neli aastat, mis tulenevad enne nimetatud määruse vastuvõtmist kehtinud üldnormidest, siis läheb 20-aastase aegumistähtaja kohaldamine kaugemale sellest, mis on liidu finantshuvide kaitse eesmärgi saavutamiseks vajalik.

Allkirjad